J. Bb.

"Polskie nazwy na mapie świata", Bolesław Kuźmiński, Warszawa 1967 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/3, 572-573

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

teraturze. Wydanie 1 liczyło 10 000 egzemplarzy i już od dawna jest wyczerpane. Jest ogólna opinia, że jest to książka bardzo pożyteczna. Jest to opinia słuszna. Obecne wydanie liczy również 10 000 egzemplarzy. Dlatego, licząc się z ewentualnością następnego wydania, warto było zasygnalizować pewne niedostatki leksykonu, aby autorzy przygotowując następne wydanie zwrócili większą uwagę na dokładność informacji z tego zakresu.

Zygmunt Brocki

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

W. H. Dennis, *Foundations of Iron and Steel Metallurgy*. Elsevier Publishing Co., Amsterdam—London—New York 1967, ss. 246, ilustr. 51.

Książka W. H. Dennisa o *Podstawach hutnictwa żelaza i stali* składa się z 16 rozdziałów. Pierwszy z nich zawiera bardzo pobieżny przegląd metod wytopu żelaza sposobem dymarskim (z uwzględnieniem pieców styryjskich), opis fryszowania i procesu pudlarskiego oraz początków hutnictwa żelaza w Ameryce Północnej. Początki i wczesny okres oraz dalszy rozwój wielkopiecownictwa opisano w rozdziałach 2 i 3, nowoczesne metody wytopu żelaza w wielkich piecach i w innych urządzeniach — w rozdziałach 4 i 5, a sposoby przygotowania rudy — w dwu rozdziałach następnych.

Rozwój metalurgii stali został naszkicowany w rozdziale 8, po czym w kolejnych rozdziałach omówiono doświadczenia Bessemera i Kelly'ego oraz życie i osiągnięcia wybitnych metalurgów: R. F. Musheta, S. G. Thomasa i W. Siemensa; rozdziały te jako nieco bardziej szczegółowe mogą być najbardziej interesujące dla historyka techniki.

Krótki zarys zastosowania pieców elektrycznych do wytopu stali oraz podstawowe wiadomości o zastosowaniu tlenu w metalurgii stali zawierają rozdziały 13 i 14. Encyklopedyczne wiadomości o kształtowaniu stali (kucie, walcowanie, odlewanie ciągłe itp.; m. in. znajduje się tu wzmianka o T. Sędzimirze, znanym konstruktorze nowego typu walcarek taśm blachowych) podał autor w rozdziale 15, a w rozdziale ostatnim zamieścił nieco wiadomości o wynalazcach stali stopowych, do których zaliczył R. F. Musheta, R. Hadfielda, H. Beerleya, B. Straussa i E. Maurera.

Jak widać z tego przeglądu, książka W. H. Dennisa jest uwzględniającym historię zarysem metalurgii żelaza, bardzo zresztą popularnym i nie obarczającym czytelnika żadnymi szczegółami. Pisana stylem prostym, przy wykorzystaniu wykresów i szkiców dla ilustrowania (raczej ubogo) opisywanych procesów, pozwala ona czytelnikowi poznać w sposób łatwy, choć dość ogólnikowy, metalurgię żelaza, dawną i dzisiejszą.

Dzięki książce Dennisa metalurg może zatem zaznajomić się nieco z metodami wytopu żelaza w dawnych wiekach, szczególnie z odkrywcami procesów dziś stosowanych, a historyk techniki — z dzisiejszym hutnictwem żelaza i stali.

J. P.

Bolesław Kuźmiński, *Polskie nazwy na mapie świata*. „Nasza Księgarnia", Warszawa 1967, ss. 149.

Pojawiające się od XVII w.. polskie nazwy na mapach świata były wyrazem przymusowych lub dobrowolnych podróży naszych rodaków lub ich wypraw geograficzno-odkrywczych. Próby częściowego zebrania tych nazw były już czynione

(J. Wąsowicz, F. Bolek), jednak niniejsza publikacja jest próbą zebrania możliwie pełnych wiadomości o polskich nazwach na mapie świata: „nie tylko poloniców w ścisłym pojmowaniu tego słowa, ale w ogóle nazw o polskim źródłosłowie i związanych z działalnością Polaków". Są tu zatem nazwy nadane osadom założonym przez Polaków, obiektom geograficznym odkrytym przez Polaków czy też przez ekspedycje, w których Polacy brali udział, jak również nazwy nadane przez obcych dla uczczenia zasług Polaków. Braki tego opracowania mogą wynikać stąd, że wiele nazw w międzyczasie zastąpiono innymi, niektóre z nich były tylko zaproponowane, ale nie zostały urzędowo zatwierdzone. Słusznie zatem postąpił autor wyodrębniając nazwy, które nie utrzymały się w kartografii i literaturze geograficznej, czy też zostały zamienione innymi. Również bezsporną jego zasługą jest to, że podał czas i okoliczności, w jakich te nazwy powstały, oraz krótką informację o życiu i działalności osoby, na cześć której bądź przez którą nazwa została nadana. W sumie ta cenna publikacja odzwierciedla stosunkowo szeroki, utrwalony w nazwach, rozdział historii polskiego podróżnictwa i odkryć geograficznych.

J. Bb.

Ludomir Sawicki. W osiemdziesiątą rocznicę urodzin (1884—1964). Praca zbiorowa pod redakcją Marii Dobrowolskiej i Rodiona Mochnackiego. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968, ss. 135.

Książka o Ludomirze Sawickim jest piątą z kolei publikacją w serii monografii Polskiego Towarzystwa Geograficznego, zapoczątkowanej z inicjatywy jedynego żyjącego dziś jego członka-założyciela, Bolesława Olszewicza. Charakter tej książki nie odbiega od publikacji wcześniejszych (o W. Nałkowskim 1962, S. Nowakowskim 1965, S. Lencewiczu 1966, S. Pawłowskim 1967) [1]. Wszystkie te publikacje są rezultatem sesji zorganizowanych w rocznice śmierci lub urodzin wspomnianych uczonych, stanowią zbiór referatów z tych sesji. Analogiczny, choć uwzględniający odmienność osobowości L. Sawickiego, jest układ poszczególnych rozdziałów w niniejszej publikacji. Po wprowadzeniu Redakcji, *Przedmowie* M. Klimaszewskiego, *Słowie wstępnym* S. Leszczyckiego, sylwetkę L. Sawickiego jako uczonego przedstawił A. Wrzosek, zaś twórczość naukową w dziedzinie antropogeografii — M. Dobrowolska, działalność w dziedzinie nauczania geografii — R. Mochnacki, wyprawy geograficzne — M. Książkiewicz. Ponadto osobiste wspomnienia o L. Sawickim zamieścili: W. Antoniewicz, W. Goetel, W. Szafer. Cennym uzupełnieniem tej publikacji jest reedycja pracy L. Sawickiego o potrzebach organizacyjnych geografii polskiej oraz bibliografia jego prac.

Zasadniczą a zarazem doniosłą cechą tej publikacji (podobnie jak poprzednich) jest to, że autorzy poszczególnych rozdziałów, przeważnie uczniowie, świadkowie działalności swych mistrzów, dali o nich własne opinie i oceny. Przez to publikacje te stały się nie tylko opracowaniami analityczno-syntetycznymi, ale również ważnym dokumentem źródłowym dla przyszłych historyków nauki. Jednakże w publikacjach tych, z wyjątkiem pracy o W. Nałkowskim, nie zostały wykorzystane w pełni szanse, aby były one jako dokument w pełni wartościowe i maksymalnie kompletne. Szczególnie rzuca się w oczy brak wysiłku nad kwerendami archiwalnymi, brak ewidencji materiałów źródłowych przechowywanych nie tylko w zbiorach publicznych, ale i prywatnych. Chyba nieznajomość

[1] Por. w nrze 1/1963 „Kwartalnika" (s. 116) recenzję publikacji o Nałkowskim, a w nrze 3/1967 (s. 635) — notatkę o publikacji o Lencewiczu.